

عکس ها: سیوا شهپاز

یزد

سرزمین
قنات،
قنوت،
قناعت

روزگاری مردمی سخت‌کوش و قانع در دل کویر گرد هم آمدند و با توکل به یزدان پاک یزدی بنا نهادند از خشت و گل. چنان با عشق گل را ورزیدند و خشت را مالیدند و بر روی هم نهادند که هنوز از کوچه‌پس‌کوچه‌های آن صدای عشق بلند است.

استان یزد با حدود ۱۳۱ هزار و ۵۷۵ کیلومتر مربع وسعت، چهارمین استان وسیع کشور است که در قسمت مرکزی فلات ایران در حاشیه دشت‌های کویر قرار دارد. این استان دارای ۱۰ شهرستان، ۲۳ شهر، ۲۰ بخش و ۵۱ دهستان بوده و با استان‌های سمنان از شمال غرب، اصفهان از غرب، فارس از جنوب و جنوب غرب، خراسان جنوبی از شرق، خراسان رضوی از شمال شرق و کرمان از شرق و جنوب شرق همجوار است. مجموعه آثار باستانی پراکنده موجود در این استان مبین آن بوده که استان یزد از سرزمین‌های کهن و تاریخی ایران زمین است. «سرو چهار هزار ساله» ابرکوه، کشف آثار تمدن‌های ماقبل تاریخ در «غربال‌بیز» مهریز و کشف سکه‌هایی مربوط به زمان «پوران‌دخت ساسانی» که درمید ضرب شده، از دیگر نشانه‌های گویا در تأیید تاریخ کهن یزد است. شهرستان یزد یکی از شهرهای «خشت خام» و «تاریخی» جهان است. وسعت این شهرستان که مرکز استان نیز هست ۲۴۹۱ کیلومتر مربع و شامل دو بخش «مرکزی» و «زارچ» و دهستان‌های فجر، فهرج، الله‌آباد و محمدآباد است. جمعیت شهرستان یزد بیش از ۵۰۰ هزار نفر است.

جاذبه‌های گردشگری

مسجد جامع کبیر یزد: مسجد جامع یزد، افزون بر تفاوت‌های آشکار با دیگر مسجدهای بزرگ و کوچک شهر، به کمک سردر رفیع، مناره‌های بلند سردر و نمای خارجی گنبد در جایگاه شاخص شهری از زوایایی از گذرها و از تمامی سطوح روی بام‌ها به‌خوبی دیده می‌شود. این عناصر معماری با کاشی‌های لاجورد و فیروزه در لابه‌لای خود باریکه‌هایی از کاشی‌های الوان را در بستر آجری، همچون نگین احاطه کرده‌اند.

باغ دولت‌آباد: باغ دولت آباد به‌عنوان یکی از زیباترین باغ‌های سنتی ایران، یکی از بناها و آبادانی‌های محمدتقی‌خان و مشهور به خان بزرگ سرسلسله خاندان خوانین یزد است. ساختمان این باغ از زیباترین بناهایی است که به دوره افشاریه و زندیه مربوط می‌شود. چنان‌که کریم‌خان زند نیز به‌مدت چهل روز در این باغ سکونت داشته و حتی در زمان احمدشاه قاجار نیز به‌عنوان سربازخانه مورد استفاده قرار گرفته است. عناصر تشکیل‌دهنده مجموعه تاریخی باغ دولت آباد عبارتند از عمارت بادگیر و هشتی، عمارت حرم‌خانه، اصطبل و شترخانه، عمارت مستخدمین، عمارت تالار آئینه سردر اصلی، آب‌انبار دو دهانه و عمارت باغ بهشت آئین.

آب‌انبار شش بادگیری: آب‌انبار شش بادگیری، آب‌انباری است قدیمی با شش بادگیر که در «تل» قرار گرفته است. این بنا دارای دو ورودی در شمال و جنوب مخزن است و مخزن آب‌انبار گنبد تخم‌مرغی شکلی دارد. این آب‌انبار ۵۵ پله دارد که بین پله‌های ۲۵ و ۲۶ آن از بالا، یک هشتی با سنگ‌فرش آجری قرار دارد و طاق آب‌انبار بعد از هشتی شروع می‌شود.

طاق ضربی خشتی یا نمای آجری و سقف بزرگ مخزن آب از ویژگی‌های مهم این آب‌انبار است که در سال ۱۳۷۹ ق. به سعی حاج حسین میرالله ساخته شده است.

خانه لاری‌ها: این بنا از دیگر خانه‌های تاریخی و دیدنی یزد است که تاریخ بنای آن متعلق به دوره قاجار است و در محله فهادان شهرستان یزد قرار دارد. ساختمان خانه لاری‌ها با توجه به سبک کلی منازل اعیانی دوره خود ساخته شده است؛ یعنی خانه‌ای است با دو قسمت اندرونی و بیرونی (حیاط در مرکز و قسمت‌های اعیان‌نشین به‌صورت چهارفصل در پیرامون حیاط).

از قسمت شمالی به‌عنوان زمستانه و از قسمت جنوبی به‌عنوان تابستانه استفاده می‌شد که شامل تالار و بادگیر است. از ضلع شرقی که شامل اتاق آئینه، مطبخ، سرداب و سایر فضاهاست به‌عنوان پاییزه و از ضلع غربی به‌عنوان بهارخواب استفاده می‌شد. این خانه اکنون محل «موزه اسناد و مدارک» است.

آتشکده (اتش وهرام): بنای فعلی آتشکده در سال ۱۳۱۳ خورشیدی با همت و

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

صندوق: مجموعه حجت‌آباد وزیر، مجموعه سلطان بندرآباد، آسیاب آبی اشکذر، مسجد ریگ رضوان شهر و...

طبس: امام‌زاده حسین‌بن موسی‌الکاظم، ارگ حکومتی طبس، طاق شاه‌عباسی، روستای نایبند و...

مهریز: چشمه و بند باستانی غربالبیز، پیر نارکی، سنگ‌نگاره‌های کوه ارزان، مجموعه مهر پادین، کاروانسرای زین‌الدین، قلعه سریزد، سرو کهن‌سال منگاباد، کوه ریگ، قلعه خورمیز، باغ پهلوان‌پور و...

میبد: مسجد جامع میبد، برج کبوترخانه، رباط شاه‌عباسی، یخچال خشتی، چاپارخانه، آب‌انبار کلار، نارین‌قلعه و محور تاریخی - فرهنگی میبد: دروازه غربی میبد، دیوارها، مسجد جامع نارین‌قلعه و...

صنایع دستی استان: سفال و سرامیک، قالی‌بافی، زیلو بافی، روفرشی، زری‌بافی، ترمه‌بافی، ایکات (دارایی)، جیم، احرامی، گلیم، حصیربافی و گیوه بافی.

نهم بنا نهاده شده است.

سایر جاذبه‌های گردشگری استان

ابرقوه: مسجد جامع ابرقوه، مسجد بیرون، آرامگاه عزیزالدین نسقی، مناره‌های مسجد نظامیه، یخچال ابرقوه، گنبد عالی و...

اردکان: مسجد جامع اردکان، زیارتگاه پیر سبز (چک‌چک)، پارس بانو و پیرهریشت، خانه مرحوم آیت‌الله خاتمی، خانه تقدیری، مسجد زردک (مسجد نخستین)، آب‌انبار حاج محمدرضا، روستای خرائق، کاروانسرای حاج ابوالقاسم رشتی و ...

بافق: مسجد جامع بافق، امامزاده عبدالله بافق، مناطق حفاظت شده و حیات‌وحش بافق (بوزپلنگ آسیایی بافق)، ارگ بافق، دریاچه و پارک تفریحی آهن شهر، قلعه باقرآباد، بقعه شیخ ضیاءالدین و...

تفت: مجموعه امام (شاهولی)، آب‌انبار برالسویه، عقاب‌کوه، حسینیه شاه ولی، قلعه گرمسیر، بقعه شیخ جنید توران‌پشت و...

ثلث است. از ویژگی‌های شاخص این بنای تاریخی، سنگ محراب ده‌تکه‌ای است که یک تکه از آن در طول زمان از میان رفته و نیز درب کنده‌کاری و آلت‌سازی شده‌ای که بر آن، دو کتیبه به خط نسخ حک شده است.

مجموعه امیرچقماق

امیر جلال‌الدین چقماق شامی در دوره تیموریان، از طرف شاهرخ به حکومت یزد منصوب شد و با کمک همسرش فاطمه‌خاتون (ستی فاطمه)، در این مکان میدان‌گاهی و در اطراف آن آب‌انبار، خانقاه، مدرسه، کاروانسرا، چاه آب، بازار و از همه مهم‌تر مسجد امیرچقماق (مسجد جامع نو) را بنا نهاد.

این مسجد دارای گنبدی عظیم و صفه‌ای عالی و دو شبستان زمستانی و تابستانی است. محراب مسجد دارای سنگ مرمرین زیبایی است که اطراف آن با کاشی‌های معرق‌ترین شده و آیاتی از قرآن بر روی آن نقش بسته است. این مجموعه در قرن

کمک مالی زرتشتیان یزد و پارسیان هندوستان احداث شده است. ساختمان آتشکده در وسط حیاطی بزرگ، سرسبز و بر بلندی قرار گرفته و بر پیشانی عمارت نقش « فروهر» جلوه‌گر است.

اهمیت آتشکده به قدمت آتش درون آن است که گفته شده از حدود ۱۵۲۰ سال پیش تاکنون، فروزان مانده و حفاظت شده است. آتش وره‌رام درون مجمری برنجی و در اتاقی مخصوص، در میان ساختمان و در سطحی بالاتر از سطح زمین و به‌دور از باد و باران و تابش خورشید نگهداری می‌شود.

بقعه سید رکن‌الدین

«سید رکن‌الدینی محمد قاضی» عارف و دانشمند قرن هشتم ق. مدرسه «رکنیه» را بنا کرد. اکنون، از آن مدرسه، بقعه‌ای باقی مانده که مدفن خود «سید رکن‌الدین» است. گنبد مربع‌شکل این بقعه با ابعادی حدود ۱۱/۵ متر، نمایشگاهی کم‌نظیر از گچ‌بری‌های زیبا، نقش‌های رسی و آبرنگی و کتیبه‌های آیات قرآن با خطوط کوفی و